
ORTANIN SOLUNDAN DEMOKRATİK SOLA VE SOSYAL DEMOKRASİYE..

Erol TUNCER*

Geçmiş 19. yüzyıla kadar dayanan sosyal demokrat ideoloji çeşitli evrelerden geçerek bugünkü konumuna gelmiştir.

Siyasal yaşamımıza ancak 1960'lı yıllarda girebilmiş olan sosyal demokrat hareketin bizdeki geçmişi ise Batıya göre hayli kısadır. Türkiye'de sosyal demokrasiye yönelişi CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün, 1965 seçimleri öncesinde, kamuoyuna "ortanın solundayız" mesajını vermesiyle başlamıştır.

Sosyal demokrasinin 1960'lardan günümüze kadar geçirdiği evreleri, iki ana dönemde ele alınacaktır:

- 1960 – 1980 arasındaki gelişmeler: *Gelişme ve Yükselme Dönemi*,
- 1980 sonrasındaki gelişmeler: *Bölünme ve Gerileme Dönemi*.

ÇOK PARTİLİ DÖNEME GİRİŞ

1960'lara gelmeden önce 1950'li yıllardaki gelişmelere kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

Çok partili döneme girişin ardından yapılan 1950 seçimini ezici çoğunlukla DP kazanmış, 27 yıldır iktidarda bulunan CHP bu kez ana muhalefet partisi konumuna geçmiştir. 1960 yılına kadar DP ve CHP, iktidar ve ana muhalefet konumlarını sürdürecektir..

* SSD Genel Başkanı

CHP o dönemde henüz sosyal demokrat parti kimliğini kazanmamıştır. 1950 - 1960 döneminde siyaset DP - CHP ekseninde yapılmış, siyasetin sağ - sol eksenine oturması için 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesini beklemek gerekmiştir.

Ancak bu noktaya gelişte, CHP içinde 1950'lerden itibaren filizlenmeye başlayan düşüncelerin yaratmış olduğu birikimin izlerini aramak gerekir. Gerek parti programlarında gerekse 1959'daki CHP Kurultayınca yayımlanan *İlk Hedefler Beyannamesi*'nde bu izleri görmek mümkündür.

CHP'nin, çok partili yaşama geçişten kısa bir süre sonra kabul edilen 1947 Programından itibaren *sosyal adalet, sendikal haklar* gibi kavramlar partinin gündeminde yer almaya başlamıştır.

1947 Programı

Madde 2. Partimiz; hürriyeti insanca yaşamının ve medenî her hukuk nizamının esası ve siyasî hakların kaynağı sayar.

Partimiz, insan kişiliğinin ve topluluğunun serbestçe serpilip gelişmesi için zarurî ve hayatî bir şart bildiği fikir, vicdan, söz, yazı, yayım, toplanma, dernek, sendika ve siyasî parti kurma ve başka medenî ve siyasî haklardan eşit olarak faydalanma gibi hak ve hürriyetleri sağlamayı, aileyi ve özel mülkiyeti korumayı başlıca vazife bilir.

Madde 13. Millî ekonomide çalışma hayatının sosyal adalet ve güvenlik içinde korunmasını sağlayacak tedbirlerin alınması devletçiliğimizin amaçlarındanadır.

1953 Programı

1953 Programınının 1. ve 5. maddelerinde sosyal adalet ve sosyal güvenlik kavramlarına yer verilmiş, 34. maddede ise '*Millî varlığın dayanılacak ve korunacak en önemli değerlerin kaynağının vatandaşların emeği olduğu*', '*emeği sömürüden korumak için gerekli önlemleri almanın devletin görevi olduğu*' belirtilmiştir.

35. maddede, '*Her sahada çalışanlara (memurlar dahil) ve iş verenlere meslekî dernek, sendika, federasyon ve konfederasyon kurmak hürriyetinin sağlanması gerektiği*' ifade edilmektedir..

İlk Hedefler Beyannamesi

Ülkeye çok partili demokrasiyi getiren ve 27 yıllık tek parti iktidarının sonunda serbest muhalefet görevini üstlenen CHP, 1950'li yılların ikinci yarısında, kendi getirdiği demokrasiyi iktidara karşı savunmak zorunda kalacaktır. CHP, o günün iktidarı olan DP'ye karşı giderek yükselen toplumsal muhalefete önderlik görevini başarıyla yürütmüştür.

Partinin toplumun geniş bir kesimince desteklenen düşünceleri ve hedefleri, 12 Ocak 1959 tarihinde toplanan 14. CHP Kurultayında kabul edilen '*İlk Hedefler Beyannamesi*' adlı bir bildiriyle kamuoyuna sunuldu. Bildiride partinin iktidar olması halinde hayata geçirilecek olan projeler yer almaktay-

dı. Bu projelerin tamamına yakını 1961 Anayasasıyla hayata geçirilmiştir. *İlk Hedefler Beyannamesi* bu açıdan da önem taşımaktadır.

Kurultayın belirlediği hedefler arasında *Çift Meclis, Nispi Temsil Sistemi, Anayasa Mahkemesi, Yargı Bağımsızlığı, Yargıç Güvencesi* gibi rejimin yeniden yapılanması ve işleyişine ilişkin hususlarla birlikte, özgürlüklerin güvenceye alınmasına ilişkin öneriler yer almaktaydı.

Söz konusu belgede *sendikal haklara ve sosyal adalet kavramlarına* da yer verildiği görülmektedir.

"Anayasamız modern demokrasi ve cemiyet anlayışına uygun, halk egemenliği, hukuk devleti, sosyal adalet ve emniyet esaslarına dayanan bir devlet nizamına göre değiştirilecektir."

"Sosyal adaletsizlik ve dengesizlikten uzak bir Türkiye için herkese bedeni, fikri ve sosyal gelişme olanağı sağlamak ve aileyi korumak için sosyal haklar tanınacaktır."

Yapılacağı vaat edilen Anayasa değişikliğinde *"Çalışma ve ekonomik girişim özgürlüğü, grev hakkı, sendika ve mesleki teşekküller kurma hakkının güvence altına alınacağı"* hususu da yer almıştır.

İlerde sosyal demokrat harekete öncülük edecek olan CHP için, programlarında, bildirilerinde ve tabii söylemlerinde yer alan bu kavramların sosyal demokrasiye yönelişin ilk adımları olduğu düşünülebilir.

1960-1980 ARASINDAKİ GELİŞMELER

1961 Anayasası 9 Temmuz 1961'de yapılan halkoylamasıyla kabul edilmiş, 15 Ekim 1961'de Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu Genel Seçimleri yapılarak yeniden demokratik yaşama dönülmüştür.

Temel Hedefler Beyannamesi

CHP'nin 24 Ağustos 1961'de toplanan 15. Kurultayında, *"Temel Hedefler Beyannamesi"* adlı bildiri yayımlanmıştır. Bildiride, 14'üncü Kurultay'ın benimsediği *İlk Hedefler Beyannamesinde* gösterilen amaçlara 27 Mayıs Devriminden sonra milletçe erişildiği belirtilerek¹ partinin yeni hedefleri açıklanmıştır.

Yeni hedefler arasında *"Refah Devleti"* de sayılmaktadır.

İktisadi kalkınma gayretleri, demokratik usuller içinde, sosyal adalet tedbirleriyle bir arada yürütülecektir.

Kalkınmada son hedefimiz, her vatandaşın faydalanacağı eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik kurumlarıyla "Refah Devleti" ülküsünü gerçekleştirmektir.

¹ 1961 Anayasası, 15 Kurultaydan önce, 19 Temmuz 2007 'da yapılan Halkoylaması ile kabul edilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, İlk Hedefler Beyannamesinin önemli bir bölümü, yeni Anayasayla hayata geçirilmiştir.

İsmet İnönü'nün "Ortanın Solundayız." çıkışı

1961 Anayasasının getirdiği özgürlükler ortamında, siyasal yelpazenin solundaki gelişmeler hızlanmaya başlamıştı. Aydınların ve emekçi kesimin desteğini almakta olan Türkiye İşçi Partisi (TİP), gelişmekte ve güçlenmekteydi.

Bu ortamda CHP, bir yandan TİP'e yönelmeye başlayan oyları engelleyebilmek bir yandan da kendisinin solunda yer alan görüşlerle arasına bir çizgi çekebilmek üzere siyasal yelpazedeki konumunu yeniden belirlemek ihtiyacını duymuştur.

Bu ihtiyacın sonucu olarak CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 1965 seçimleri öncesinde kamuoyuna "ortanın solundayız" mesajını vermiştir.

Süreç Tersten Yaşandı

CHP Genel Başkanı'nın, önemli gelişmelere yol açan bu ünlü çıkışı, parti içerisinde bir tartışma ve gelişme sürecinin sonucu olarak yapılmamıştır.

O kadar ki, İnönü'nün açıklamasından önce konu yetkili kurullarda dahi görüşülmemiştir. Önce tercih yapılmış, yeni hareketin adı konulmuş; içinin doldurulması, içeriğinin oluşturulması sonraya bırakılmıştır.

CHP İçinde Yoğun Tartışmalar

İnönü'nün, söz konusu açıklamasında "CHP, bünyesi itibariyle devletçi bir partidir ve bu sıfatıyla ortanın solunda bir anlayıştadır" diyerek başlatmış olduğu ortanın solu hareketi, başlangıçtan itibaren, hem ülke kamuoyunda hem de parti içerisinde kavram karmaşasına ve yoğun tartışmalara yol açtı.

'Ortanın solu' kavramı etrafındaki tartışmalarla başlatılan dönüşüm sürecinde CHP önemli kayıplara uğradı. Bu kayıplara, yaşanan dönüşümün bedeli olarak bakmak gerekecektir.

Seçim Kayıpları

Sağ partiler 1965 seçimlerindeki kampanyalarını ortanın solu karşıtlığına oturtular.

Seçimlere içeriği belirlenmemiş, o yüzden parti örgütüncü bile henüz yeterince anlayamamış yeni bir yönelişle giren ve kampanya boyunca, rakiplerinin 'Ortanın solu, Moskova'nın yolu' sloganlarına karşı sürekli savunmada kalan CHP, seçimlerden önemli ölçüde oy kaybederek çıktı.

15 Ekim 1961'de yapılan Milletvekili Genel Seçiminde % 36.7 oranını yakalayan CHP'nin oy oranı 10 Ekim 1965'te yapılan seçimde % 28.7'ye geriliyor ve parti böylece çok partili dönemde ilk kez % 30 düzeyinin altına düşmüş oluyordu.

1970'lere kadar geçen dönem, yeni kavramın içini doldurmaya yönelik yoğun çabalara ve parti içindeki tartışmalara sahne oldu.

1965'te olduğu gibi, 1966 ve 1968 *Senato Üçte Bir Yenileme* ve 1969 *Milletvekili Genel seçimlerinde* de CHP'nin oyları, yine % 30 oranının altında kaldı.

Art arda yaşanan seçim kayıplarının faturası, parti içindeki tartışmalar da '*ortanın solu*' hareketine çıkarılmaktaydı.

CHP'den Kopmalar

'*Ortanın solu*' konusundaki tartışmaların parti içerisinde yarattığı dalgalanmalar, zaman içerisinde bazı önemli isimlerin CHP'den ayrılmasına ve iki ayrı siyasi partinin kurulmasına yol açtı.

Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları partiden ayrılarak, Güven Partisi'ni kurdular (12.05.1967). İsmet İnönü, önce Genel Başkanlıktan (8.05.1972) daha sonra partiden ayrıldı (05.11.1972).

İnönü'nün ayrılması üzerine, 14 Mayıs 1972'de toplanan CHP Kurultayında Genel Sekreter Bülent Ecevit Genel Başkanlığa seçilmiştir. Ortanın solu hareketine başından itibaren sahip çıkan Ecevit bu konudaki önderliğini bu kez Genel Başkan olarak sürdürecektir.

Bir süre sonra da Kemal Satır ve arkadaşları da CHP'den ayrılarak, Cumhuriyetçi Parti'yi kurdular (04.09.1972).²

Bu kayıplar, bir anlamda, ortanın solu sloganı ile başlatılan dönüşüm hareketinin, sonradan ödenmiş bedeli olarak nitelendirilebilir.

'Ortanın Solu' nun Benimsenmesi

CHP'de, ortanın solunun benimsenmesi ve bu solun sınırının belirlenmesi kolay olmadı.

Parti, uzunca bir dönem, ortanın solu taraftarları ve karşıtlarının, birbirlerini sağcılık ya da solculukla itham edebildikleri bir çekişme ortamına sahne olmuştur.

Genel Başkan İsmet İnönü'nün 5 Şubat 1972'de *-Millet Meclisi ve Senato Gruplarından oluşan-* CHP Ortak Grubunda yapılan bir genel görüşmedeki konuşmasından bir bölüm, bu tartışmaların boyutu ve dozu hakkında aydınlatıcı bilgi vermektedir: "...Parti dışında bir uçtaki dostlarımız *Ortanın Solu*'nu Moskova'nın yolu diye göstermeye çalışırlarken, öteki uçtaki dostlarımız da ortanın solcuları ve ortanın göbekçileri gibi ayrılığı, söyleye söyleye yerleştirmişlerdi."

Geleneksel Tabanın Genişlemesi

Ortanın Solu çıkışı ile başlatılmış olan dönüşüm sürecinde CHP, geleneksel tabanını genişletmeyi hedeflemiş, çalışan kesimlerle ilişkilerini gelişt-

² Bu iki parti 04.03.1973 tarihinde birleşerek, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) adını alacaktır.

tirmiş, örgütlü toplum kesimlerinin ve özellikle sendikaların yakın desteğini almıştır.

CHP, bu dönemde, kadrolaşması ve politika üretimi açısından, sürekli olarak kendini yenileme çabası içinde olmuştur.

O dönemde *insanca ve hakça bir düzen'in ve demokratikleşmenin* savunucusu olarak etkin bir muhalefet hareketi sergileyen CHP, geniş bir taban desteğiyle, 1970'lerden itibaren sürekli olarak büyümüştür.

Dönüm Noktası: 1973 Seçimleri

14 Ekim 1973'te yapılan Milletvekili genel Seçimleri, '*ortanın solu hareketi'nin* gelişme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Bu seçimlerde, oyunu % 33.3 oranına yükselten CHP, hem yeniden % 30 sınırını aşmış oluyor hem de ülke düzeyinde birinci parti konumuna geliyordu. Bu sonuç, *ortanın solu* hareketiyle başlatılan sola açılma çabalarının meyvelerinin alınmaya başladığını göstermekteydi.

Seçim sonrasında Ecevit'in Başkanlığında CHP ile Milli Selamet Partisinin (MSP) oluşturduğu ortak Hükümeti kurulmuş, bu hükümetin ömrü yaklaşık 9, 5 ay olmuştur.

Demokratik Sol Kimliğin Kabul Edilmesi

1974'de yapılan CHP Tüzük Kurultayı öncesinde partinin *sosyal demokrat* ya da *demokratik sol* olarak tanımlanması konusunda parti içinde ciddi bir tartışma yaşanmıştır.

Partinin bir kanadı CHP'nin *sosyal demokrat* olarak, diğer kanadı ise *demokratik sol* olarak tanımlanmasının uygun olacağı düşüncesindeydi.

Parti Meclisi'nde yapılan oylama sonucunda *demokratik sol* deyiminin tüzüğe konulması uygun görülmüş, Kurultaya bu öneriyle gidilmiş ve bu önerinin Kurultayda kabul edilmesiyle birlikte CHP, *Demokratik Sol* bir parti kimliğini kazanmıştır.

Sosyal Demokrasinin Temel İlkelerinin Kabulü

CHP, 27 Kasım 1976'da yaptığı Tüzük ve Program Kurultayında bir adım daha atarak, tüzüğün kuruluş maddesinde yaptığı değişiklikle, partinin altı okla temsil edilen ilkelerine sosyal demokrasinin evrensel ilkelerini de eklemiştir.

5 Kasım 1978'de Sosyalist Enternasyonal'e üye olan CHP merkez soldaki yerini uluslararası platformlarda da tescil etmiş oluyordu.

CHP Tarihindeki En Yüksek Oy Oranı: 1977 Seçimi

CHP, 5 Haziran 1977'de yapılan Milletvekili Genel Seçiminde büyük bir başarı elde ederek seçimlerden, % 41,4 oy oranıyla, birinci parti olarak çıktı.³

Böylece tarihinin en yüksek oy oranını yakalayan CHP, 450 kişilik Mecliste ancak 213 milletvekili çıkarabildi. O dönemde uygulanan seçim sistemi (*Barajsız d'Hondt*), iktidara en yakın olduğu bu seçimde CHP'ye tek başına iktidar olma şansını tanımadı. Seçimlerden hemen sonra, CGP, DP ve 1 bağımsız milletvekilinin desteği ile kurmuş olduğu azınlık hükümeti güvenoyu alamadı. Bunun üzerine AP, MHP, ve MSP'den oluşan *Milliyetçi Cephe Hükümeti* kuruldu.

CHP'nin, yüksek bir oy oranına ulaştığı halde tek başına iktidarı olmaması, ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin gelişmesi açısından büyük bir kayıp olmuştur.

% 30 Düzeyine Gerileme: 1979 Seçimleri

Milliyetçi Cephe Hükümeti 1978 yılı başında gensoruyla düşürülmüş; bu kez CHP, 11 bağımsız milletvekili ile Cumhuriyetçi Güven partisi (CGP) ve Demokratik Parti (DP)'nin desteğini alarak yeni hükümeti kurmuştur.

22 ay süreyle işbaşında kalan hükümet, kendisinden beklenen başarıyı gösteremedi. Hükümet in kuruluşundan yaklaşık 21 ay sonra, 14 Ekim 1979'da yapılan *Senato Üçte Bir Yenileme Seçimleri*yle birlikte, 5 milletvekilliği için yapılan *Ara seçimi* de kaybetti.

Her iki seçimde de partinin oy oranı, yeniden % 30 düzeyinin altına inmiştir (% 29,1 ve 29,3). Bu sonuç, 1977-1979 arasında 12 puanlık bir oy kaybını ifade etmekteydi. 22 aylık bir iktidar sorumluluğu, o günün koşullarında CHP'ye yaklaşık üçte bir oranında güç kaybettirmişti.

1980 öncesindeki bu % 30'luk oy potansiyeli 1980 sonrası dönemde bir süre korunacak, 2000'lerden itibaren % 20 düzeyine inecektir.

12 Eylül 1980: Askeri müdahale

CHP'nin, 12 Kasım 1979 tarihinde hükümetten ayrılarak muhalefete geçişinden 10 ay sonra, 12 Eylül 1980'de, askeri müdahale gerçekleşti. Parlamento kapatıldı, siyasi faaliyetler askıya alındı.

Dönemin Değerlendirmesi Yapılmadı

1965-1980 döneminde Türkiye'de sosyal demokrat hareketi CHP temsil etmiştir.

³ Bu, parti tarihindeki en yüksek oy oranıdır. CHP'nin bunu izleyen oy oranı, 1957 seçiminde, % 41,0 olarak gerçekleştirilmişti.

Bu dönem ülkemizde sosyal demokrat hareketin başlama ve gelişme dönemi olmuş, CHP bu dönemde düşünce yapısı, programı ve örgütlenme açısından önemli bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Partinin 1977'ye kadar yükselen oy oranlarının ardında bu başarılı dönüşümü aramak gerekmektedir.

Ne yazık ki, bu olumlu gelişmeler başarılı bir iktidar deneyimiyle noktalanamamıştır. Bu, hem sosyal demokrat ideoloji hem de ülke açısından önemli bir kayıptır.

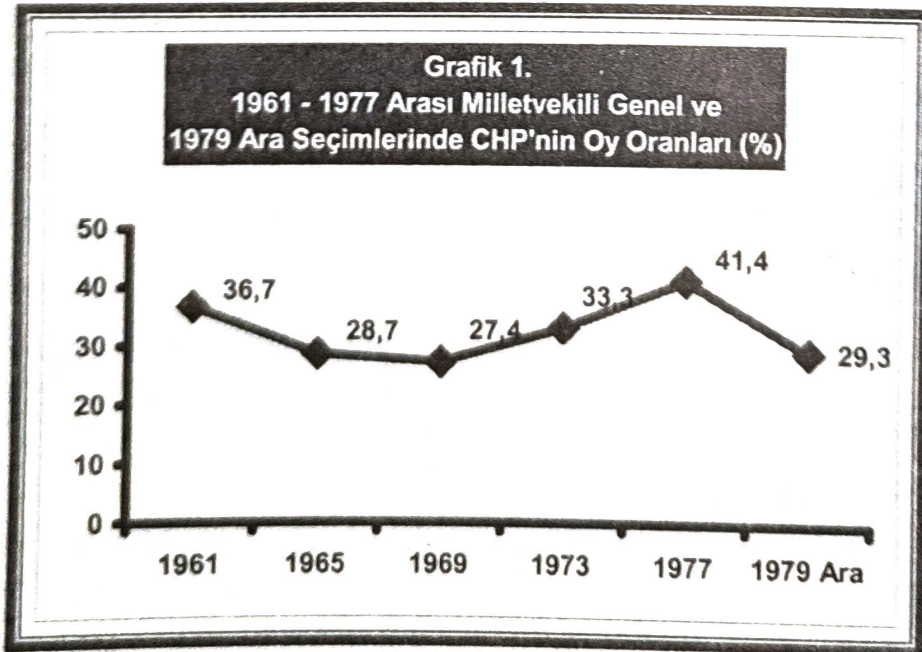
1961 - 1979 arasında yapılan Milletvekili ve Senatosu Seçimlerinde CHP'nin elde ettiği sonuçlar Tablo 1. A ve 1. B de toplu olarak görülmektedir.

Milletvekili Seçimleri

1961 Genel	1965 Genel	1969 Genel	1973 Genel	1977 Genel	1979 Ara
% 36.7	% 28.7	% 27.4	% 33.3	% 41.4	% 29.3

Senato 1 / 3 Yenileme Seçimleri⁴

1966	1968	1973	1975	1977	1979
% 29.6	% 27.1	% 33.6	% 43.4	% 42.4	% 29.1

⁴ 1961 Anayasasına göre kurulmuş olan Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte biri, iki yılda bir yapılan seçimlerle yenilenmekteydi.

Tablolarda ve Grafikte görüldüğü üzere, 1965'ten 1977'ye kadar, 12 yıl içinde elde edilen oy kazançları yaklaşık 2 yıl içinde geri verilmiştir.

Ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin yükselmesi ve hemen ardından kısa sürede gerileme sürecine girilmesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir olgudur. Bu olgunun gereği gibi değerlendirilmesi ve sürekli bir çıkış döneminden sonra hızla inişe geçilmesinin nedenlerinin etraflıca araştırılması gerekirdi. Bu amaçla parti içinde ciddi bir özeleştiri sürecinin başlatılması zorunluydu. Ne var ki böyle bir süreç yaşanmadı. Hatta partinin 22 aylık iktidar döneminin özeleştirisini bile yapılamadan, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ile başlayan ara döneme girilmiş oldu.

Böyle bir özeleştiri ve değerlendirme sürecinin yaşanmamış olması, ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin geleceğini olumsuz yönde etkileyen çok önemli bir kayıp olmuştur.

1980 SONRASINDAKİ GELİŞMELER

CHP'nin Kapatılması ve Merkez Solda Partileşmeler

1980 sonrası, merkez sol açısından, bölünme ve birleşmeler dönemidir. Dönem boyunca siyaset sahnesinde birden çok merkez sol parti yer almıştır.

1980 öncesinde, siyaset alanında sosyal demokrasiyi temsil eden CHP, 12 Eylül yönetiminin çıkarılan 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanunla, diğer partilerle birlikte kapatıldı.

12 Eylül sonrasında yeniden partileşme hareketi başladığında, CHP'nin bırakmış olduğu boşluğu doldurmak üzere, merkez solda yeni partiler kuruldu.

25.05.1983'te kurulan Halkçı Parti (HP) ile 06.06.1983'te kurulan Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP), kendilerini sosyal demokrat partiler olarak nitelendirmekteydi.

Seçimlerden sonra, (14.11.1985'te) kurulan Demokratik Sol Parti (DSP) ise -sosyal demokrasinin Marksist kökenli bir hareket oluşunu ileri sürerek- kendilerinin sosyal demokrat olmadığını vurgulamaya özen göstermiştir.

DSP dışındaki partiler ise, başından beri, sosyal demokrasi ve demokratik sol arasında bir kavram farkı olduğunu kabul etmemektedir.

Siyasal yelpazenin bu kesimi, böylece başlangıçtan itibaren bölünmüş oluyordu. O nedenle merkez solda birleşme istekleri sürekli olarak sosyal demokratların gündemini işgal edecektir. Hemen belirtelim ki DSP, solda birleşme çabalarına karşı olumsuz tavır almış ve birleşme girişimlerinin dışında kalmaya özen göstermiştir.

Merkez Solda Birleşmeler

1985: SODEP ile HP'nin Birleşmesi

Merkez solun tabanındaki birleşme isteklerinin sonucunda SODEP ve HP 3.11.1985'te bir araya geldiler.ve SHP'nin katılmasıyla, HP isim değiştirdi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) adını aldı. SHP, 1995'te CHP ile birleşinceye kadar siyasal yaşamını sürdürdü.

1992: CHP'nin Yeniden Açılması

19.06.1992 tarihinde çıkarılan 3821 sayılı Kanun, 16 Ekim 1981'de kapatılmış olan partilerin yeniden açılmasına izin veriyordu., 1980 öncesinde yapılmış olan son Kurultaydaki delegeleriyle, 9 Eylül 1992'de, toplanan CHP Kurultayı, Kanunun verdiği bu olanaktan yararlanarak, partinin yeniden açılmasına karar verdi.

CHP'nin açılış amaçlarından birisi, merkez solda bütünleşmeyi sağlayabilmektir. Ancak bu amaç gerçekleştirilemedi ve merkez soldaki parti sayısı, CHP'nin de katılmasıyla, 3'e çıktı.

1995: SHP'nin CHP'ye Katılması

Sürekli gündemde kalan ve özellikle RP'nin 1994 Yerel seçimlerindeki beklenmeyen başarısı nedeniyle yoğunlaşan solda bütünleşme çabaları, bu kez de CHP ve SHP'nin -CHP çatısı altında- birleşmesiyle sonuçlandı (18 şubat 1995).

Merkez Solun Toplam Oy Gücü

Daha önce belirttiğimiz gibi, 1980 öncesi dönem kapanırken CHP'nin oy potansiyeli % 30'lar düzeyinde idi.

1980 sonrasındaki ara dönemden çıkışta ilk seçim 1983'te yapıldı. SODEP'in bu seçime girmesi 12 Eylül yönetimince engellenince, merkez solda tek başına seçime katılan HP, seçimde % 30,5 oranında oy aldı. Bu oran, merkez solda CHP'den miras kalmış olan oy potansiyelinin yeni döneme girişte korunmuş olduğunu göstermektedir.

1980 sonrasında yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde merkez sol partilerin elde ettikleri sonuçları gözden geçirmek, 1980 öncesinden devralınan ve bu dönemde birden çok partiye dağılan oy gücünün bu dönemdeki durumu hakkında bir fikir verecektir.

Tablo 2’de verilen seçim sonuçları, Grafik 1, 2 ve 3’e de işlenmiştir.

	HP	SHP	CHP	DSP	YTP (*)	Toplam
1983	30.5	-	-	-	-	30.5
1987	-	24.8	-	8.5	-	33.3
1991	-	20.8	-	10.8	-	31.6
1995	-	-	10.7	14.6	-	25.3
1999	-	-	8.7	22.2	-	30.9
2002	-	-	19.4	1.2	1.2	21.8
2007	-	-	20.8	-	-	20.8

(*) Yeni Türkiye Partisi

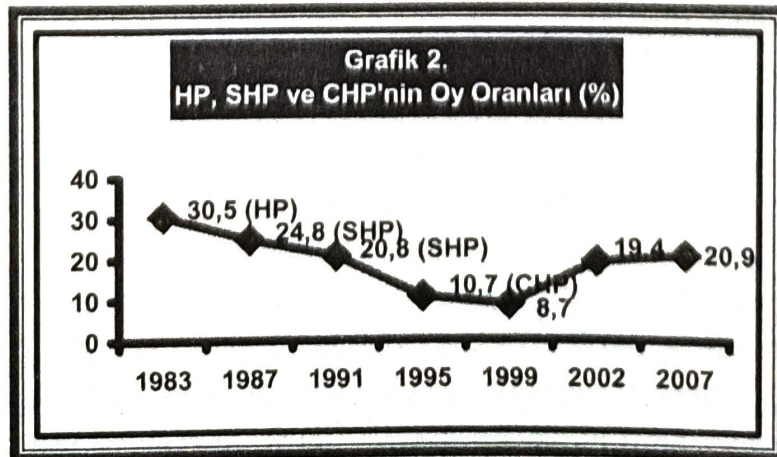
1.Görüldüğü gibi 1983 ve 2007 arasında yapılan 7 seçimin 5’inde seçime giren merkez sol partilerin sayısı, daima birden fazla olmuştur.

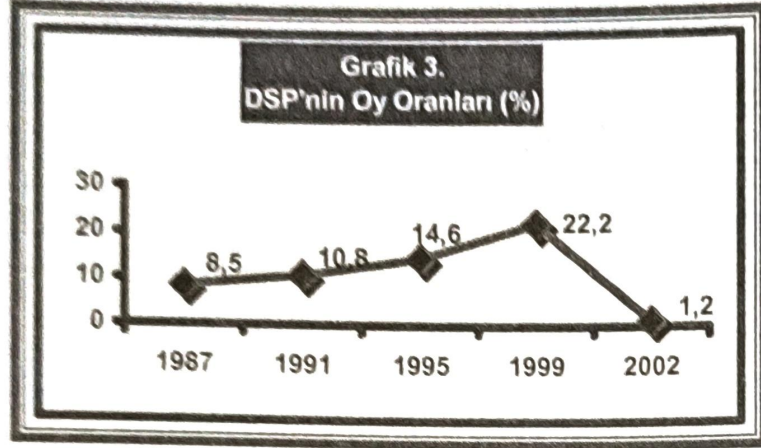
2.Merkez solun oy potansiyeli açısından, 1980 sonrasında 2 dönemden söz edilebilir:

► 1983 – 1999 seçimleri arasında yapılan 5 seçimin 4’ünde, merkez solun toplam oy oranı % 30 düzeyinin altına düşmemiştir.Bu oran yalnızca 1995’te % 25 düzeyine gerilemiştir.

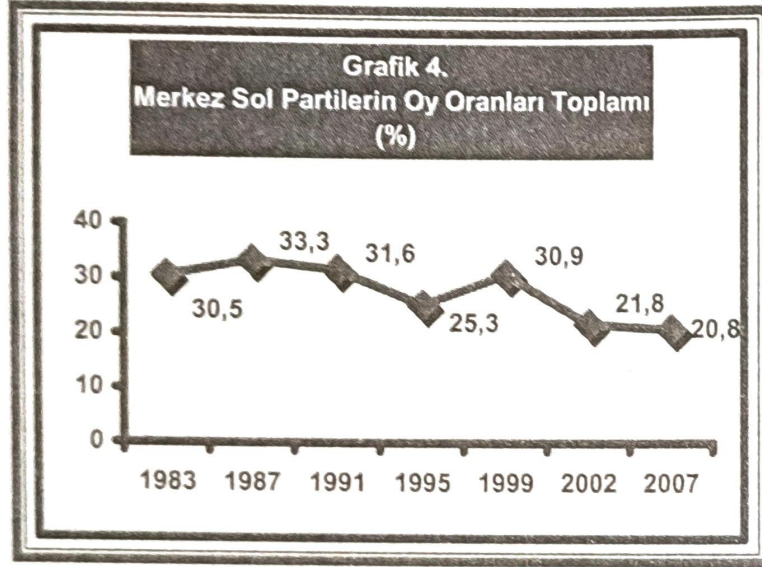
► 2002’den itibaren merkez solun toplam oy oranı % 20 düzeyine inmiştir.

Son iki seçimde yaşanan gerileme sonucunda siyasal yelpazedeki dengeler merkez solun aleyhine iyice bozulmuştur. Böyle bir dengesizlik, hem sosyal demokrasinin geleceği hem de ülkedeki siyasal istikrar açısından düşündürücüdür.

DSP, 2007 seçimine girmemiş, CHP'yi desteklemiştir.

SONUÇ

1960'lardan günümüze kadar, ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin gelişimine baktığımızda şu hususlar öne çıkmaktadır:

Ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin geçmişi batı'ya göre hayli kısadır. Batıdaki sosyal demokrat düşünce akımının ortaya çıkışı ile Türkiye'deki sosyal demokrat hareketin başlaması arasında hemen hemen yüz yıllık bir zaman farkı vardır. O nedenle ülkemizde sosyal demokrat kültür oluşmamış, sosyal demokrasinin gelenekleri yerleşmemiştir.

1980 öncesinde tek parti (CHP) ile temsil edilen merkez sol, 1980'den sonra bölünmüş ve birden çok partiyle temsil edilir hale gelmiştir. 1985 ve 1995'te gerçekleştirilen parti birleşmelerinden ve hatta 2007 seçiminde CHP ile DSP arasında gerçekleştirilen güç birliğinden beklenen olumlu sonuçlar alınmamıştır.

Ülkemizdeki merkez sol partilerin toplam oyu, uzunca bir dönem yüzde 30'lar civarında kalmıştır. Sosyal demokrat oylar yalnızca 1977 milletvekili genel seçiminde % 40 düzeyini aşabilmiştir (% 41,4). Son üç seçimde (2002, 2004 ve 2007) ise oy oranlarının % 20'lere doğru gerilediği görülmektedir.

Ülkemizdeki sosyal demokrat partiler, bugüne kadar **tek başına iktidar** olamamış, ancak bazı dönemlerde iktidar ortağı olma şansını yakalamıştır. Oysa batıdaki sosyal demokrat partiler, uzun süreleri kapsayan **tek başına iktidar** deneyimlerine sahiptir.

Ülkemizdeki sosyal demokrat partilerin yapılanma ve işleyişlerinde ciddi sorunlar yaşanmaktadır..

Bu partilerin üye tabanları sağlıklı değildir. Örgütlenmede öncelikli hedef, partinin büyütülmesi değil parti içi iktidarın pekiştirilmesidir. Bu amaçla kurulmuş parti örgütlerinden toplumla düzenli ilişki kurmaları beklenemez..

Merkez sol partilerde parti içi demokrasi işletilmemektedir. Bütün örgüt kademelerinde ciddi katılım sorunları vardır. Partiler içindeki kurullar işlevsiz hale gelmiştir.

1980'li yıllardan itibaren küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte sosyal demokrat hareket, bütün dünyada ciddi sorunlarla karşı karşıya gelmiştir.

Hızla değişen dünyada solun yararlanacağı araçlar ve hatta solun içeriği de değişmektedir.

Batı'daki partiler bu dönemde karşı karşıya geldikleri sorunları aşabilmek için sürekli arayış içinde olmuştur. Ülkemizdeki merkez sol partiler ise böyle bir çaba içinde olmamıştır.

Program ve ideoloji çalışmalarını gündeminden çıkaran merkez sol, dünyada ve Türkiye'de yaşanan büyük değişimi algılayamamış; değişime öncülük etmesi gereken sosyal demokrat partiler kendilerini yenileyemedikleri için değişimin gerisinde kalmış, topluma büyük hedefler gösterememiştir.

Bunun doğal sonucu olarak merkez sol partiler, seçimlerde, hem oy oranları hem de ülke sıralamasındaki yerleri açısından, başarılı sonuçlar elde edememiştir.

Durum tablo 3'te görülmektedir.

DSP ve CHP'nin Oy Oranları ve Ülke Sıralamasındaki Yerleri				
Tablo 3				
	DSP		CHP	
	Oy Oranı (%)	Ülke Sıralaması	Oy Oranı (%)	Ülke Sıralaması
1983	Katılmadı	-	30.5 (HP)	2. sıra
1987	8.5	4. sıra	24.8 (SHP)	2. sıra
1991	10.8	4. sıra	20.8 (SHP)	3. sıra
1995	14.6	4. sıra	10.7	
1999	22.2	1. sıra	8.7	5. sıra
2002	1.2	9. sıra	19.4	2. sıra
2007	Katılmadı	-	20.8	2. sıra

1. 1983'te % 30, 1987'de % 25 düzeyindeki oy oranları diğer seçimlerde % 20 düzeyini aşamamıştır.
 2. 1983'ten günümüze yalnızca 1 kez, 1999'da DSP 1.sırayı almıştır. Ancak bu birincilik % 22.2'lik oy oranıyla sağlanabilmiştir.
 3. CHP seçimlerde 2, 3 ve 5. sıralara gelmiştir.
 4. DSP ise, 1999 dışındaki seçimlerde 4 ve 9. sıralarda yer almıştır.
- Yaşanan seçim kayıplarına karşın merkez sol partilerde seçim sonuçlarına ilişkin ciddi değerlendirme / özeleştirici çalışmaları yapılmamıştır.

Bir başka söyleyişle, merkez sol partilerde seçim sonuçlarından ders çıkarma alışkanlıkları oluşmamıştır.

- Merkez sol partiler, doğal tabanları sayılması gereken kesimlerden oy alamamaktadır. Bu kesimlerin oyu büyük ölçüde sağ partilere kaptırılmıştır.

Ülkenin geri kalmış yörelerinden ve kentlerin varoşlarından oy alınmamaktadır

Merkez solun oy oranları, gelişmiş bölgelere ve kent merkezlerine doğru, yani toplumun gelişme çizgisine paralel olarak yükselmektedir.

Özetle sosyal demokrat partiler, öncelikle soldan çözüm bekleyen kitlelerin oyunu alamamakta; ancak eğitim, refah ve yaş düzeyi yüksek kesimlerden oy alabilmektedir.

SON SÖZ

Ülkemizdeki merkez sol partiler -yapılanma, işleyiş, ideolojik içerik ve politikaları açısından- sosyal demokrat kimlikten uzaklaşmış durumdadır.

Son seçimler merkez sol partilerin, giderek % 20'ler düzeyine düşen, toplam oy oranlarının önemli bir bölümünün, bu partilerin sosyal demokrat niteliklerinden çok laikliğin ve Cumhuriyetin temel değerlerinin korunması beklentisiyle verilmiş oylar olduğunu göstermektedir.

Bir başka söyleyişle, ülkemizde gerçek anlamıyla sosyal demokrat partiler yoktur, yalnızca sosyal demokrat olduğunu söyleyen partiler vardır.

Oysa bir çok alanda eşitsizliklerin yaşandığı toplumumuzda sosyal demokrat partilere yönelmeye hazır büyük bir oy potansiyeli vardır.

Ülkenin içine bulunduğu ortamda işlevleri ve sorumlulukları giderek artan merkez sol partilerimiz, bu potansiyeli harekete geçirebilmek ve kendilerinden bekleneni verebilmek için dipten doruğa yenilenmek zorundadır.

Ülkemizdeki sosyal demokrat hareket için başarının sihirli anahtarı, her alanda yenilenmedir.

Böyle bir yenilenmenin en iyi örneği, ülkemizdeki sosyal demokrat hareketin başlangıç ve yükselme döneminde CHP'de gerçekleştirilmiş ve hedefine ulaşmış olan başarılı dönüşümdür.